

Tenner & helse

MEDLEMSBLAD FOR FORBUNDET TENNER OG HELSE

24. Årgang – nr. 3 september 2018

Fattigdom og økende
helseforskjeller

Side 6

Ekstraordinært
landsmøte

Side 9

Vi må satse mer på
tannhelse

Side 12

REDAKTØRENS HJØRNE

Engasjementet og debatten rundt tannhelse og finansiering tiltar i styrke. Det er vi glade for. Tannhelse må løftes opp på samme nivå som øvrig helse når det kommer til egenandeler og støtte fra folketrygden, og det bør skje i en ikke altfor fjern framtid. Fram til neste stortingsvalg vil dette være en høyt prioritert hjertesak for Forbundet Tenner og Helse.

I velferdsstaten Norge må det være en rettighet å kunne ta vare på en god tannhelse gjennom hele livsløpet. Det blir feil dersom dette blir et privilegium kun for de som tjener mest. Mye tyder på at forskjellene allerede er her; de som har mindre å rutte med setter tannbehandling «på vent». Slik vil vi ikke ha det, og heldigvis er det mange som er enige med oss.

«Hullet i velferdsstaten må tettes! Tannhelse inn i egenandelsordningen nå! Det skal ikke koste mer enn 2500kr i året å gå til tannlegen.» Dette var kravet fra Fagforbundet Ung's leder, Mats Monsen, da han møtte til debatt i Arendal. Det var Fagforbundet Ung som arrangerte møtet sammen med foreningen Voksne med medfødt hjertefeil. Det er godt å se hvordan et stadig bredere lag av befolkningen engasjerer seg, og at ungdommen for alvor er på barrikadene.

Vi fortsetter det brede samarbeidet, med en ufravikelig tro på at vi skal lykkes; tannhelse inn i egenandelsordningen!

Redaktør

Toril Sonja Gravdal

FORBUNDSLEDER HAR ORDET

En god og uvanlig sommer er forbi, og med høstens komme begynner aktivitetene oppad i lag og organisasjoner.

FTH Hordaland har i samarbeid med NPIF-Hordaland allerede gjennomført årets første arrangement, INTRO I ERNÆRINGSPSYKIATRI et meget vellykket arrangement med god og engasjert deltakelse. Du kan lese mer på side 8.

FTH sin hjemmeside har i lengre tid vært ute av drift, sentralstyret har vedtatt å bytte leverandør og ny hjemmeside er utviklet. Flytte prosessen ble dessverre utfordrende, og i slutten av august sluttet også e-postkontoene til FTH å virke. Dette skyldes at Antera Norge AS, som FTH har kjøpt denne tjeneste fra, har vært lite imøtekommende med å bistå oss i forbindelse med denne prosessen. Vi har nå laget avtale med ny leverandør, og ser fram til å få hjemmeside og e-poster på plass. Nåværende e-postadresse er: post2@tenneroghelse.no

FTH fikk i sommer tilbakemelding fra Bufdir, Barne- ungdom- og familiedirektoratet, om at vedtektene til FTH ikke tilfredsstiller regelverket deres. FTH sine vedtekter må revideres, i den forbindelse avholdes det ekstraordinært landsmøte tirsdag 4. desember 2018 i Bergen. Mer info om dette på side 9.

Representant fra FTH har deltatt på dialogmøter om utvikling av nasjonale retningslinjer for tannlegeutdanning i mai og tannpleierutdanning i august. I innspill fra FTH rettet vi blant annet søkelyset på KVIKKSØLV, viktig at nyutdannede tannleger og tannpleiere får kunnskap om hvilke negative helsevirkninger kvikksølv som lekker fra amalgamfyllingene kan ha.

Som et resultat av Minamata konvensjonen ble det fra 1. juli 2018 i EU-regi vedtatt en lov som forbyr å legge amalgamfyllinger hos barn under 15 år, og hos gravide og ammende. Fra 2019 blir det innført et påbud om at alle tannklinikker skal rense spillvannet for kvikksølv.

Minamata konvensjonen under FN ble vedtatt i oktober 2013. Den går i korthet ut på at landene forplikter seg til å redusere eller helt utfase bruken av kvikksølv. Norge har vært et foregangs land, det er i år ti år siden Miljø- og utviklingsminister Erik Solheim innførte kvikksølvforbud i Norge.

- S 4 Har du husket?
- S 6 Fattigdom og økende klasseforskjeller
- S 9 Ekstraordinært landsmøte
- S 10 Er tannhelsetjenesten styrket eller svekket?
- S 12 Vi må satse mer på tannhelse - ikke mindre
- S 14 Monsanto omsider dømt
- S 16 Juristenes utredning
- S 20 Diverse småstoff
- S 22 Skjult epidemi
- S 26 Finnes det en link mellom diabetes og kvikksølv?
- S 28 Vennlige ord

DSOM, DANSK SELSKAP FOR ORTHOMOLEKYLÆR MEDICIN ARRANGERTE I JUNI 2018 KONFERANSEN, TOXIC METALS - DETOX OF MERCURY

Boyd Haley og David Kennedy var invitert fra USA for å fortelle om deres nye metode for avgiftning av kvikksølv. Representanter fra FTH sin søster organisasjon i Danmark, FmSD, var også invitert. Trine Jørgensen og Dorrit Retbøll formidlet informasjon om foreningens arbeid.

Boyd Haley har årelang forskning i kvikksølv, han er ikke i tvil om at det er kvikksølv som er grunnen til Alzheimers sykdom.

WHO, Verdens helseorganisasjon, har uttalt at det finnes ikke noe sikkert nivå av kvikksølv. Bare et atom med kvikksølv i din kropp har en effekt. Kvikksølv er klodens mest giftige tungmetall, det er fettoppløselig og binder seg til fettvev i kroppen vår, primært i nyrer, lever, hjerte, hjerne og skjoldbruskkjertelen.

Det nyutviklede stoff/molekyl som Boyd Haley har utviklet heter Emeramide eller NBMI. Det kan gjennomtrengne hjernebarrieren og cellemembraner og binder metaller, og fjerner kvikksølvet helt. Det består av to kombienzymer, to simple molekyler. I starten var dette et kosttilskudd, men da autismeforeningen meldte at det hjalp på autister bestemte FDA (Food and Drug Administration) at hvis middelet helbredet er det et legemiddel. Som medisin fåes det nå kun på resept. (FTH kjenner ikke til om produktet er tilgjengelig i Norge)

Emeramid er en antioxidant, som virker på det cellulære nivå ved utrensning av frie radikaler og vedlikeholdes av sunde nivåer av glutation. Det er fettoppløselig og kan gjennomtrengne cellemembraner. Emeramid binder ikke mineraler og foringer dermed ikke mineralstatusen.

Se mer om Boyd Haley <https://www.oraweliness.com/how-to-safely-remove-mercury/>

Ønsker dere alle en trivelig høst

Vennlig hilsen
Dag Einar Liland
Leder FTH

Info om konferansen, TOXIC METALS - DETOX OF MERCURY er hentet fra F.m.S.D sitt medlemsblad nr. 2 2018

HAR DU HUSKET å sende oss informasjon om ditt fødselsår?

For at vi skal motta driftsstøtte for deg, må vi vite hvilket år du er født i. Dette er et krav fra departementet. Dersom du ikke har sendt dette til oss allerede, håper vi at du kan gjøre det så snart som mulig. Hvis du vil gjøre det enkelt: ring oss gjerne!

Takk!

Tannhelse er like viktig for Jørgen Hattemaker som Kong Salomo

Av Magnus Weggesrud, Politisk nestleder Senterungdommen, Gruppeleder Nedre Eiker Senterparti

Ideen bak velferdssystemet vårt, er at lommeboka di ikke skal avgjøre hvor godt liv og hvilke muligheter du har.

Det innebærer tilgang på en rekke velferdsgoder, som gratis skolegang, sykkelønn, arbeidsledighetstrygd og helsehjelp når du trenger det. Nå er det på tide å utvide sistnevnte til å gjelde hele kroppen.

Skal du fikse alle andre kroppsplager enn tannproblemer, må du kun ut med noen få kroner i egenandel, avhengig av hvilken instans du skal til.

EN NATURLIG DEL AV KROPPEN

Skal du derimot til tannlegen og få boret et par hull eller trekke et par jeksler, må du ut med flere tusen kroner. Det er helt absurd at tennene dine ikke betraktes som en naturlig del av kroppen. Derfor må nå tannhelse inn i egenandelsordningen.

I dag er det nesten slik at tanngården du har, kan vise andre om du har feit eller tynnskrapa lommebok. Er du for eksempel student, uføretrygda, barnefamilie eller arbeidsledig og lever på et månedsbudsjett på noen få tusen kroner, etter faste utgifter, så er ikke et tannlegebesøk og 10.000 kroner ut av lomma det første du prioriterer.

Tannhelse er medisinsk behandling av tenner, på lik linje som alle andre kroppsdeler. I dag er det slik at barn frem til de er 18 år har gratis tannhelsehjelp, og det er kun de voksne som defineres til å ha svært store behov som får refundert 45 prosent eller 75 prosent av utgiftene. Hadde vi skulle bygge velferdsstaten på nytt i dag, hadde vi aldri gjort noe så rart som å si at tennene ikke er en del av kroppen.

FOREBYGGE SYKDOMMER

Å ha god helse i munn og tenner, er også en viktig faktor for å forebygge andre sykdommer og lidelser. Derfor vil det å legge tannhelse inn under egenandelsordningen, være med på å redusere utgifter til behandling av andre sykdommer.

Helse- og omsorgsminister, Bent Høie (H), har nå foreslått å fjerne refusjon for tannregulering for en større gruppe mennesker, kun for å spare 100 millioner som inndekning av skatteuttak til Høyres rike onkler.

Det er selvsagt helt feil vei å gå. Det skal ikke spille noen rolle om du heter Jørgen Hattemaker eller Kong Salomo. Alle skal ha krav på samme gode tannhelsehjelp, uavhengig av egen lommebok.

Fattigdom og økende helseforskjeller

Av Lasse Juliussen, Hedmark Arbeiderparti

I 2018 er det mer enn 100.000 barn som lever med lavinntekt, og som er i risiko for å oppleve fattigdom. Dette skrev VG 17. august. I følge Helsedirektoratet går alle indikatorer for øyeblikket i feil retning.

De rike blir rikere, og de fattige blir flere. De økonomiske forskjellene øker over hele skalaen. På sikt vil den økonomiske ulikheten føre til helseforskjeller i befolkningen, mener Helsedirektoratet.

Det sliter på, både mentalt og fysisk, stadig å være nødt til å snu på enhver krone. Stadig å bekymre seg for hvordan du skal klare å få råd til nye sko eller nye klær til voksende barn. Det sliter på helsa aldri å kunne slappe av og føle at en har litt å gå på. Det er tungt å vite at dersom bilen begynner å hangle, så finnes det ingen reserver å betale for reparasjon med.

Økonomisk ulikhet kan også skape helseforskjeller dersom størrelsen på lommeboka i større grad får betydning for hvilke helsetilbud du har tilgang på. Heldigvis har vi tradisjonelt hatt et helsevesen som gir lik tilgang på god helsehjelp, uavhengig av hvor god råd du har.

Men også her går utviklingen i feil retning. Tannhelse er et godt eksempel. Hedmark Arbeiderparti mener at tannhelse burde vært en del av det samme egenandelsystemet som helsevesenet for øvrig. Men så lenge vi ikke har kommet dit, er det viktig at vi har gode ordninger som reduserer noen av de største kostnadene for de som har behov for det. Som for eksempel tannreguleringer.

Nå er imidlertid regjeringa i ferd med å bygge ned viktige støtteordninger. Regjeringa har de siste årene kuttet tannhelsesstøtten med 300 millioner. Dette er kutt som rammer de med dårligst råd hardest. Og tidligere i august kom nyheten om at regjeringa planlegger å kutte ytterligere 100 millioner. Denne gangen i støtte til tannreguleringer. Dette kan berøre inntil 10.000 familier med barn som har «klart behov» for tannregulering. Da blir det i større grad lommeboka som avgjør om barna dine kan få tannregulering. Det er usosialt, og det er å gå i feil retning. Tannhelsetjenester bør bli mer tilgjengelige for alle, ikke dyrere. Arbeiderpartiet vil stoppe disse kuttene, og heller bruke mer penger på en mer tilgjengelig tannhelsetjeneste.

Hvor god helse du har bør ikke avhenge av hvor god råd du har. Hverken for tenna eller resten av kroppen.

Vi må få egenandelsordning for tannhelse

Tiden er moden for at munn- og tannhelse blir en del av det offentlige helsetilbudet. Tannhelse-tjenester er oftest meget dyre, og det blir feil at det største sosiale gapet i Norge skal være i munnen.

Av Svern Manum, leder i pensjonistforbundet Rogaland og medlem i landsstyret

DÅRLIG RÅD

Lav inntekt medfører færre tannlegebesøk, og i Pensjonistforbundet hører vi om eldre som venter med å oppsøke helsehjelp på grunn av dårlig råd. Egenandelstak i 2018 er på 2258 kroner, noe som utgjør en betydelig sum hvis du er enslig minstepensjonist. Behandling hos tannlege er en mye høyere kostnad. Rotfylling av en tann koster gjerne 4-6000 kroner. Må du sette krone på tannen, koster det fort 6000 kroner til. Er det mer som må gjøres, ender det ofte opp i en regning på flere titusener av kroner.

Noen diagnoser gir refusjon i kostnadene fra det offentlige, men gratis er det ikke. Undersøkelser fra både Sverige og Norge viser at de med lav inntekt går sjeldnere til tannlegen enn andre grupper.

Munn- og tannhelse er mer enn hull i tennene. Munn-tørrhet er en kjent bivirkning av de vanligste medisinerne mot for eksempel psykiske lidelser, i tillegg til at en del sykdommer også gir munntørrhet. Med lite spytt i munnen øker forekomsten av karies. En undersøkelse blant Pensjonistforbundets medlemmer viste at 47 prosent hadde hull i tennene ved forrige tannlegebesøk.

God munn- og tannhelse forebygger også underernæring blant de eldste. Over halvparten av dagens eldre lider av underernæring. Jo færre tenner, jo større sjanse for underernæring. En gruppe som er spesielt utsatt er eldre med demens, som sliter med det daglige tannstellet.

ØNSKER FASTTANNLEGER

Pensjonistforbundet vil at munn- og tannhelse blir en del av den offentlige helsetjenesten. Gjerne organisert etter samme system som fastlegeordningen, med fasttannleger, egenandelstak og en spesialtjeneste for de alvorligste tilfellene.

Dessverre er det mange som avviser en tannhelse-reform med at det blir for dyrt. De som mener det, kan ikke ha regnet på de psykiske og fysiske lidelser som dårlig munn- og tannhelse fører til av sosial isolasjon, underernæring og sykdommer. Egenandelsordninger er mindre byråkratiske og virker utjevnende og når alle i Norge. Vi trenger en tannhelse-reform.

Medlemsmøte i Bergen

FTH Hordaland og NPIF-Hordaland har i en årrekke arrangert felles medlemsmøter. Denne høsten startet vi med INTRO I ERNÆRINGSPSYKIATRI.

Lørdag 9. september 2018 var det kurs i lokalene til FFO Hordaland om hvordan leve gluten- og melkefritt. Som tillitsvalgt i begge disse organisasjonen ble det min oppgave å ønske velkommen. Innledningsvis orienterte jeg om det samarbeidet disse lokallagene har hatt, og linken mellom dem, kvikksølv. Kvikksølv som lekker fra amalgamfyllingene er en årsaksfaktor til matallergi og matintoleranse, fordi kvikksølv blant annet ødelegger enzymene og bakterier i mage tarm.

Sosialpedagog og forfatter Gro Raugland og ernæringsterapeut Mari Frengstad holdt kurs om hva peptider er, hva slags symptomer man kan ha hvis man har problemer med melk og gluten, og ikke minst den praktiske delen av å omlegge kostholdet. Siw Bugge Gjerdevik Kolstad stilte med diverse smaksprøver av deilige gluten- og melkefrie retter.

En engasjert forsamling stilte spørsmål og kom med supplerende innspill til Gro og Mari. Mange positive tilbakemeldinger viste at dette var et vellykket opplegg.

Dag Einar Liland, tillitsvalgt i FTH Hordaland og NPIF-Hordaland

NPIF har skiftet navn til Mat & atferd se gjerne hjemmesiden www.matogatferd.no

Ekstraordinært landsmøte

Forbundet Tenner og Helse avholder ekstraordinært landsmøte tirsdag 4. desember 2018 i lokalene til FFO Hordaland, Vestre Strømkaien 7, Bergen.

Dagsorden: Endring av vedtektene slik at de tilfredsstiller regelverket til Bufdir.

Alle medlemmer har møte og talerett. Påmelding til post2@tenneroghelse.no eller til Forbundet Tenner og Helse Postboks 114 Nesttun, 5852 Bergen innen 31. oktober 2018.

Ekstraordinært årsmøte

Forbundet Tenner og Helse Oslo og Akershus avholder ekstraordinært årsmøte Tirsdag 23. oktober kl.18.00 til 20.00 på P-Hotels Grensen 19, Oslo.

Dagsorden: Endring av vedtektene slik at de tilfredsstiller regelverket til Bufdir. og valg av delegat til ekstraordinært landsmøte.

Ekstraordinært årsmøte

Forbundet Tenner og Helse Hordaland avholder ekstraordinært årsmøte torsdag 1. november 2018 klokken 18.30 i lokalene til FFO Hordaland, Vestre Strømkaien 7, Bergen

Dagsorden: Endring av vedtektene slik at de tilfredsstiller regelverket til Bufdir. og valg av delegat til ekstraordinært landsmøte.

Er tannhelsetjenesten st - eller svekket...

«Over fire år har regjeringen spart over 300 millioner kroner, ved at satsene har stått stille. Disse tallene kommer fram i et svar helseminister Bent Høie har sendt på et skriftlig spørsmål fra Arbeiderpartiets stortingsrepresentant»¹⁾

Dette er et sitat fra et innlegg skrevet av Fri fagbevegelse, som har stått å lese blant annet hos nettavisen. Dette vil ikke Bent Høie ha på seg, og svarer blant annet følgende i nettavisen:

«Regjeringen har styrket tannhelsetjenesten betydelig - så hvor kommer misforståelsen om at vi har kuttet på feltet fra?»

«Frifagbevegelse.no hevder i en artikkel, som blant annet kunne leses hos Nettavisen, at regjeringen har "kuttet 300 millioner i tannhelsestøtte de siste fire årene". Det er helt feil, og er åpenbart basert på Arbeiderpartiets gjengivelse av et svar jeg har gitt Stortinget.»

«Regjeringen har styrket tannhelsetjenesten betydelig - så hvor kommer misforståelsen om at vi har kuttet på feltet fra? Det kommer av at regjeringen siden 2015 har underregulert eller ikke prisjustert takstene for støtte til tannbehandling.»

«Takstbegepet har ført til at statens utgifter til tannbehandling ikke har økt så mye som de ellers ville gjort. Men tannhelsefeltet er likevel styrket med godt over en halv milliard kroner siden regjeringen tok over - og er på ingen måte kuttet slik det blir forsøkt fremstilt.»²⁾

Her følger spørsmålet fra Stortinget i sin helhet, sammen med svaret som Høie ga.³⁾

SPØRSMÅL

Tellef Inge Mørland (A): Kan statsråden gi en oversikt over hvordan satsene for stønad til tannbehandling har blitt regulert år for år i perioden 2014-2018, hvor mye staten

samlet har spart på denne underreguleringen, samt hvilke andre kutt i ulike stønadsordninger innen tannhelse som har bidratt til innsparinger på statsbudsjettet?

BEGRUNNELSE

Takstene for refusjon innen tannhelse har blitt sterkt underregulert de siste årene. I regjeringens statsbudsjett for 2017 valgte man å ikke prisjustere takstene for stønad til tannbehandling, noe som skulle gi en forventet innsparing i reduserte utgifter for folketrygden på 69 millioner.

For 2018 la man i regjeringens statsbudsjett opp til at takstene for stønad til tannbehandling fra folketrygden ble økt generelt med om lag 1,7 %, noe som var lavere enn forventet pris- og kostnadsvekst, og innebar en forventet innsparing for folketrygden på om lag 25,7 millioner.

SVAR

Bent Høie: De siste årene har det vært en betydelig vekst i folketrygdens utbetaling av stønad til tannbehandling. Dette selv om det er gjort innsparinger gjennom underregulering av takster for tannbehandling. Fra 2013 til 2017 økte utbetalingene med 481 mill. kroner (26 pst.), fra 1 876 mill. kroner til 2 332 mill. kroner. Samtidig ble andre prioriterte formål på tannhelsefeltet styrket med 114 mill. kroner i årene 2014-2018.

Takstene for stønad til tannbehandling er blitt regulert slik i budsjettene for årene 2014-2018:

- 2014: prisjustering 3,5 pst
- 2015: ingen prisjustering, anslått innsparing 74 mill. kroner
- 2016: ingen prisjustering, anslått innsparing 67 mill. kroner
- 2017: ingen prisjustering, anslått innsparing 69 mill. kroner
- 2018 prisjustering 1,7 pst. (underregulering 1,0 pst.), anslått innsparing 25,7 mill. kroner

Samlet for årene 2014 - 2018 utgjør innsparingene 253,7 mill. kroner på kap. 2711, post 72.

I henhold til tannlegenes oppgitte priser i Forbrukerrådets elektroniske prisportal www.hvakostertannlegen.no har prisene i det private tannlegemarkedet fra 2014 til 2017 i gjennomsnitt økt med 2,6 pst for de mest vanligste behandlingsformer. Det er grunn til å anta at fravær av prisjustering for de statlige takster, som ligger til grunn for folketrygdens stønadsordninger, har bidratt til denne begrensede prisveksten

For årene 2014 - 2018 er det gjort følgende nedjusteringer i takster og/eller presiseringer/avgrensninger i stønadsordninger, ut over innsparingene omtalt over:

- 2014 - innsparing 30 mill. kroner gjennom reduksjon i enkelttakster for behandlinger som Helsedirektoratet på faglig grunnlag anser å ha liten betydning for et funksjonelt tannsett, og gjennom endringer i vilkårene for stønad til tannutviklingsforstyrrelser. Innsparingen ble omdisponert til å styrke prioriterte tiltak på tannhelsefeltet under kapittel 770 Tannhelsetjenester.
- 2015 - innsparing 11,6 mill. kroner

yrket

gjennom nedjustering av takster for behandling av periodontitt og takster som benyttes ved tannbehandling som følge av erosjon/atrisjon (særsilt tannslitasje) og ved munn-tørrhet. Innsparingen ble omdisponert til å styrke prioriterte tiltak på tannhelsefeltet under kapittel 770 Tannhelsetjenester.

- 2016 - innsparing 25,8 mill. kroner gjennom nedjustering av enkelttakster for tannbehandling innenfor diagnoser/lidelser med spesielt høy utgiftsvekst i 2014 og 2015. Dette gjaldt særsilt behandling som følge av erosjon/atrisjon og munn-tørrhet. Innsparingen ble omdisponert til å styrke prioriterte tiltak på tannhelsefeltet under kapittel 770 Tannhelsetjenester.

- 2017 - innsparing 51 mill. kroner, hvorav 32 mill. kroner ved nedjustering av takster for behandlingskontroller ved tannregulering, og 19 mill. kroner ved nedjustering av takster for tannbehandling ved tilstander hvor det har vært særsilt høy utgiftsvekst. Av innsparingsbeløpet ble 16 mill. kroner omdisponert til å styrke prioriterte tiltak på tannhelsefeltet under kapittel 770 Tannhelsetjenester. De øvrige 35 mill. kroner ble omdisponert til andre prioriterte formål på departementets budsjett.

- 2017 - innsparing 3,5 mill. kroner fra 1. juli ved nedjustering av takster for gipsmodeller mv. 1, 5 mill. kroner ble omdisponert til kontrollvirksomhet til Helfo knyttet til tannlegenes innsending av refusjonskrav. 2 mill. kroner ble omdisponert til andre prioriterte formål på departementets budsjett.

- 2018 - innsparing 46,2 mill. kroner ved nedjustering av takster for implantater (6 mill. kroner), takster for gipsmodeller (10,2 mill. kroner) og presiseringer i regelverket/vilkårene for stønad etter forskriften § 1 pkt

14 (30 mill. kroner). 10 mill. kroner ble omdisponert til å styrke prioriterte tiltak på tannhelsefeltet under kapittel 770 Tannhelsetjenester.

36,2 mill. kroner ble omdisponert til andre prioriterte formål på departementets budsjett.

Innsparinger på folketrygdens stønadsordninger til tannbehandling ut over generell underregulering av takster utgjør til sammen 168,1 mill. kroner. 93,4 mill. kroner er omdisponert til prioriterte oppgaver på tannhelsefeltet under kapittel 770 Tannhelsetjenester. De øvrige 74,7 mill. kroner er omdisponert til andre prioriterte tiltak på Helse- og omsorgsdepartementets budsjett.

De formål/tiltak som er styrket under kapittel 770 Tannhelsetjenester er tiltak som i all hovedsak inngår i oppfølgingen av St.meld. nr. 35 (2006-2007) Framtidas tannhelsetjenester, og Stortingets behandling av denne, jf. Innst. S. nr. 155 (2007-2008). Kapittel 770 er styrket med til sammen 114 mill. kroner ut over årlig prisjustering av tilskuddsmidlene:

- 36 mill. kroner til oppbygging av fylkeskommunenes tilbud til personer som har vært utsatt for tortur og/eller overgrep, og/eller som har stor angst for tannbehandling (odontofobi), jf. Stortingets anmodningsvedtak nr. 392, 7. mars 2008.

- 7 mill. kroner til forsøksordning

med tannhelsetjenester til pasienter på sykehus.

- 35,5 mill. kroner til oppbygging av fagutvikling og forskningsvirksomhet ved fylkeskommunenes odontologiske kompetansesentre, og til sentrenes fagstøtte til de offentlige tannklinikene i regionen.

- 20 mill. kroner til spesialistutdanning av tannleger. Formålet er bedre geografisk fordeling av spesialister, bedre spesialistbehandling av personer med rettigheter etter tannhelsetjenesteloven, og utdanning av spesialister med dobbeltkompetanse (både spesialist- og forskerutdanning).

- 15,5 mill. kroner til blant annet videreutdanning av tannpleiere, økt forskning knyttet til tannbehandlingsmaterialer, utredninger angående sosial ulikhet i tannhelse, kvalitetsutvikling i tannhelsetjenesten og utprøving av standard kodeverk for elektronisk pasientjournal i tannhelsetjenesten.

I perioden 2009 - 2013 ble disse tiltakene styrket med til sammen 88 mill. kroner.

¹⁾ <https://www.siste.no/politikk/innenriks/nyheter/regjeringen-har-kuttet-300-mill-i-tannhelse-stotte-de-siste-fire-arene/s/5-47-129945>

²⁾ <https://www.nettavisen.no/meninger/benthoie/ukritisk-og-misvisende-om-tannhelse/3423529391.html>

³⁾ <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Sporsmal/Skriftlige-sporsmal-og-svar/Skriftlig-sporsmal/?qid=72952t>

Vi må satse mer på tannhelse

Vi vil kjempe for å beholde støtten til tannregulering til barna

Av Aina Stenersen, bystyrepolitiker i Oslo (Frp)

Helseminister Bent Høie (H) forslår å kutte i støtten til barn som trenger tannregulering. Vi i Frp vil jobbe hardt opp mot regjeringen for at dette forslaget legges i skuffen og aldri blir tatt opp igjen.

Tannhelse er blant de store utgiftene som blant annet lavinntektsfamilier, pensjonister, aleneforeldre, studenter, og andre sliter med å få råd til å dekke. I valget mellom dekt husleie, strøm eller mat, nedprioriteres tannhelsen.

Kuttet i støtten skal spare staten for 100 millioner kroner, og dette er midler som bør spares inn andre steder enn hos tjenester til barna våre. Høie foreslår å fjerne støtten til en stor gruppe av den ene av tre kategorier som i dag har rett til å få deler av regninga for tannregulering dekket av det offentlige. Den delen som foreslås kuttet i er de som er kategorisert som å ha «klart behov» for tannregulering. Altså ikke kun snakk om «kosmetiske endringer», som noen tilhengere av Høie sitt forslag ofte argumenterer for.

Tor Torbjørnsen, spesialist i kjeveortopedi, skrev en meget god og saklig kronikk i VG om dette temaet. Torbjørnsen viser til at hele 20 000 barn mister stønad til tannregulering, og at innsparingsforslaget vil medføre sosiale forskjeller som ingen politiker bør godta. Det er jeg helt enig med han i.

Å ha foreldre som ikke har råd til å betale for å fjerne store mellomrom mellom fortennene, eller vridde tenner, som denne kategorien dekker, er med på å merke hvert enkelt barn for livet. Det er godt dokumentert at den gruppen dette kuttet vil gå utover er de foreldre med lav inntekt, eller enslige forsørgere. En ny

SSB-rapport viser blant annet at 14 prosent av dem som har lav inntekt, ikke har vært hos tannlegen på over to år.

Tall fra EUs statistikkbyrå Eurostat viser at blant dem som har behov for å gå til tannlege i Norge, men lar være, oppgir 57 prosent «økonomiske årsaker». Det er ingen grunn til å tro at dette blir lettere for foreldrene, når deres barn trenger tannregulering.

Til NRK uttaler en mor som ønsker å være anonym følgende: «Andre har hytte og to biler. Vi har tre barn med regulering. I flere år har familien betalt flere tusen kroner hver måned til barnas kjeveortoped.» Hun har ikke lyst å stå frem, siden barna blir mobbet for tennene. De er arvelig belasta med moras bittfeil, og helt nødt til å ha regulering.

Om barna legger «press» på foreldrene til å få tannregulering, slik Høie uttaler til media, tolker jeg det slik at barna mener det er et reelt behov for tannregulering. Det bør tas på alvor. De som har god økonomi har antageligvis liten motvilje til å gi sine egne barn tannregulering om de ønsker det, og klasseskillene viser seg nok en gang.

Vi i Frp mener at tannhelsetjenesten må styrkes gjennom bedre refusjonsordninger, og at tannlegene må være en integrert del av helsesektorens samhandling. Frp vil også fjerne egenandel på nødvendig tannregulering av barn. Vi har også i regjering økt stønaden til pasienter med betydelige tannhelseproblemer, slik at om lag 3000 pasienter har fått opptil 30000 kroner i støtte fra staten.

I fremtiden må man satse enda mer på tannhelse, og ikke mindre. Tennene skal ikke være en markør på fattigdom og utenforskap. Og heller ikke holde foreldre og barn i utrygghet.

Vi håper at statsbudsjettet legges frem 8. oktober uten dette kuttet.

lse, ikke mindre

Fare - kvikksølv!

Rett før høysesongen måtte Store Torungen fyr stenges på grunn av noen dråper kvikksølv.

Ingen kunne gå opp i fyret uten maske på seg. Det var kun adgang for autorisert personell, og slik har det vært gjennom hele sommeren.

Miljødirektoratet har bestemt at kvikksølv skal fjernes fra alle fyrene som har kvikksølv i et bad der linsene roterer. Dette arbeidet startet i fjor høst, og det skulle altså vise seg at noen dråper kvikksølv hadde rent ut i forbindelse med rengjøringen av Store Torungen fyr. Etter vurderinger gjort av flere eksperter, bestemte Kystverket å stenge fyret for publikum.

nrk.no

Kvikksølvholdige batterier på havets bunn

I 30 år ble miljøfarlige engangsbatterier dumpet i havet ved Kystverkets fyrlykter og lanterner.

Batteriene ble brukt i en 20-årsperiode fra 1970-tallet, på om lag 500 fyrlykter og lanterner langs norskekysten. Det var flere ulike batterityper som var i bruk, blant annet sink/lut-batterier. Noen av disse inneholdt kvikksølv.

Samferdselsdepartementet oppfordrer dykkere og andre som finner slike batterier til å ta kontakt med Kystverket, men ikke røre batteriene.

nrk.no

U-864

Statsråd Ketil Solvik-Olsen lovet å avgjøre hva som skal skje med ubåt-kvikksølvet utanfor Fedje i løpet av høsten. Så gjenstår det å se om hans arvtager står fast ved det løftet...

Monsanto omsider dømt - blir trådløsbransjen neste?

Likheten mellom trådløsbransjen og Monsanto er større enn man vil tro ved første øyekast. Den ligger i cellebiologien. Derfor er dommen nylig mot Monsanto spesielt interessant: En jury i San Francisco har nylig funnet ugrasmiddelet Roundup skyldig i at en vaktmester på en skole har endt med lymfekreft. Produsenten, kjemigiganten Monsanto som nylig ble kjøpt opp av Bayer-konsernet, ble dømt til å betale 290 millioner US\$ i erstatninger og bøter.

Einar Flydal, cand.polit. og Master of Telecom Strategy and Technology Management

Rettssaken har vart en måned. Dommen vil i neste omgang utløse et skred av søksmål mot Monsanto, og mot andre glyfosatprodusenter også, må vi tro. Det skal ligge søksmål for over 1 trillion US\$ på vent. I så fall trues Monsanto, og kanskje Bayer-konsernet, av konkurs.

“Due diligence” er uttrykket som brukes når man saumfarer oppkjøpskandidaten for mulige tap-bomber. På norsk kan det oversettes med “nødvendig årvåkenhet”. Det må ha vært noen som ikke utviste nødvendig årvåkenhet da Bayer var i oppkjøpsforhandlinger. De må ha undervurdert mulighetene for at noen kunne nå fram med erstatningskrav basert på helse og miljø. Det er en rimelig antakelse fordi årsaks-sammenhengen mellom eksponering og symptom er så komplisert: den danner en “mange-til-mange”-relasjon, slik figuren viser. Mange mulige miljøfaktorer (øverst) kan via et sett meget komplekse og lite kjente mekanismer inni celler (“sirupsnippen” i nedre venstre del) føre til en lang liste mulige symptomer som har sin rot i noen få bakenforliggende virkninger (som er angitt nede til høyre og andre steder i figuren). Dermed blir det lett for advokater å argumentere for at årsakssammenhengen ikke er klart

The image shows a screenshot of the Natural News website. The main headline reads: "Monsanto hit with \$290 million cancer liability ruling in Roundup (glyphosate) herbicide trial". The article is dated Saturday, August 11, 2018, by Mike Adams. Below the headline, there is a social media share bar showing 7,560 shares. The article text is partially visible, mentioning "Cancerous PURGE points to imminent false flag violence before mid-term elections..." and "Aluminum is far from harmless - here's how to reduce your exposure...". At the bottom of the article, there is a photograph of a person holding a sign that says "MONSANTO" in large red letters, with a drawing of a skull next to it.

nok påvist. Det kan være så mange andre faktorer som spiller inn.

Men nå holdt altså ikke det argumentet lenger. Man vet nå nok om hvordan glyfosat virker til å kunne hevde at når vaktmesteren sprøytet med Roundup (som består av glyfosat) et trettitalls ganger i året - og i tillegg fikk han Roundup over seg et par ganger på grunn av feil med pumpa han brukte - så er det overveiende sannsynlig at glyfosaten er årsak til den krefttypen han har fått. (Mer om Monsanto-saken einarflydal.com.)

Mange har vært på krigsstien etter Monsanto - verdens største konsern innen bransjen for genmodifisert såkorn og plantevernmidler.

Monsanto har vært kjent for å benytte metoder av samme slag som tobakksnæringen i sin kamp mot motstanderne. Men nå har altså selskapet tapt likevel. Jeg antar aksjekursen har gått rett i kjelleren og pensjonsfond verden over nå må slikke sine sår.

Jeg er ganske sikker på at trådløsbransjen vil komme til å oppleve noe liknende. Hvorfor? Fordi den biologiske mekanismen er den samme. Glyfosat virker ved å øke oksidantproduksjonen i den enkelte celle. Det er den virkningen som setter i gang skadevirkningene - uansett om de slår ut i en bestemt kreftform eller i noen av de mange andre symptomene som følger.

Helsevirkningene vil variere litt etter tilfeldigheter, litt etter genetisk arv, og litt etter en rekke andre faktorer som ingen har full oversikt over.

Denne mekanismen er altså felles for glyfosat og for EMF (elektromagnetiske felt) og er identifisert gang på gang i laboratorietester. Økningen i EMF-eksponering har vært langt sterkere enn økningen i bruken av glyfosat. Veksten i eksponering for mikrobølger har i hovedsak skjedd siden mobilene ble allmannseie rundt 1996. Nivået er nå i størrelsesorden 100 000 000 000 000 ganger større enn den naturlige bakgrunnsstrålingen som vi er utviklet for å tåle.

Monsanto ble advart over en rekke år, men endret ikke sin forretning eller sine produkter til det

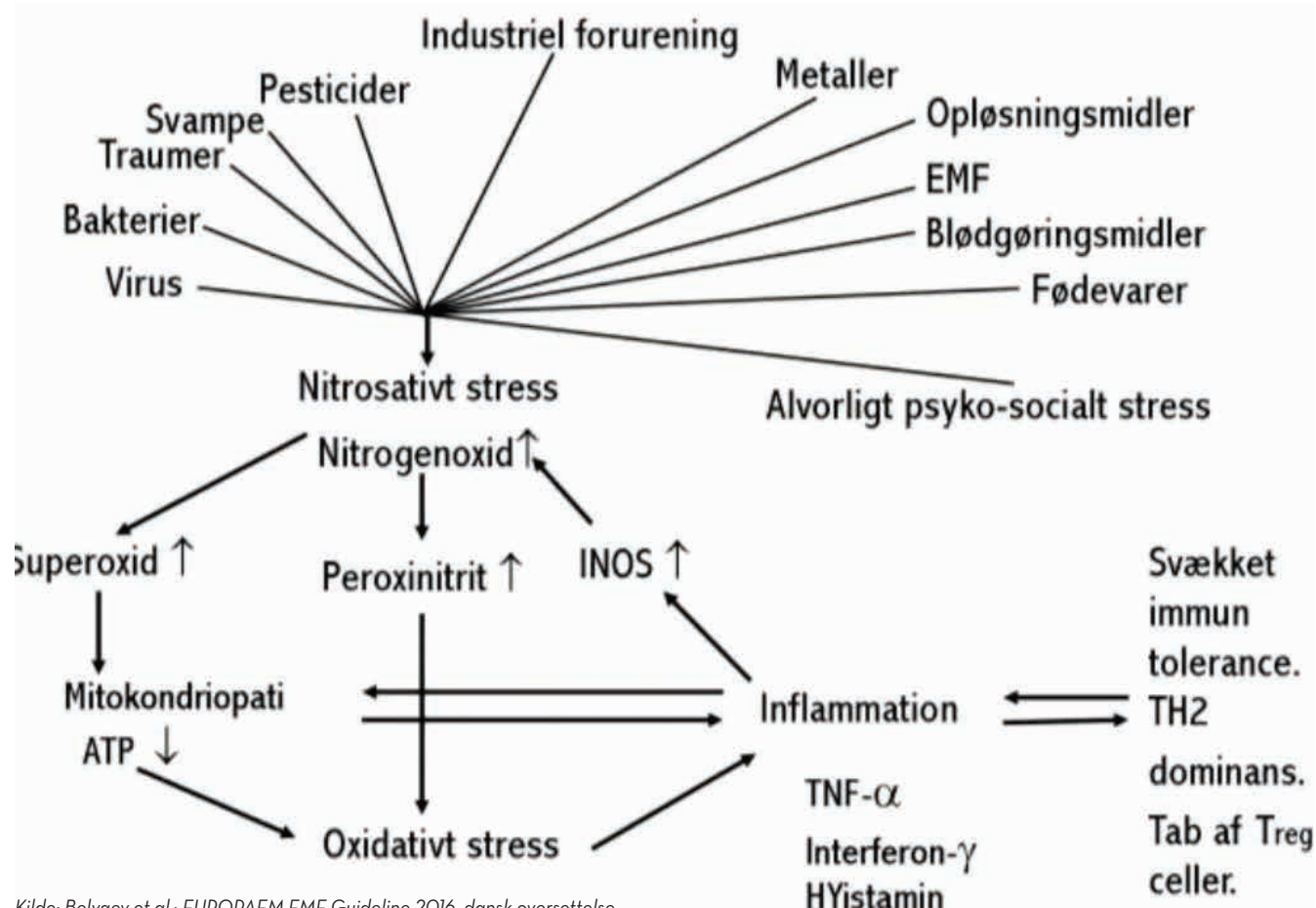
mer bærekraftige. Det var for vanskelig, særlig når avkastningen var så god så lenge. En bedriftsøkonom vil til og med kunne hevde - med rette utfra fagets tenkning - at å kjøre på så lenge det varer, er rett strategisk valg under slike omstendigheter.

Trådløsbransjen gjør akkurat det samme, og en bedriftsøkonom vil si at også det er rett strategi - både for investorene, de ansatte og for kundene. For om det blir store tap eller konkurs om noen år er helt uinteressant i dag, sammenliknet med hva det ville spise av dagens inntekter å hindre det. Så da går det samme vei med trådløsbransjen etterhvert. Om noen år er festen over. Så får vi se hvor store skadevirkningene blir imens. Det er fryktelig synd. For bransjen har kompe-

tanse og ressurser som kunne vært brukt til å informere om helserisiko og skape løsninger i stedet for å rasere miljø og helse.

Føre-var-prinsipper, forretningsmessig samfunnsansvar og myndigheters reguleringstiltak i form av lover og forskrifter, kontroller og straff har som rolle å danne motvekt mot slik ensporet, kortsiktig tenkning. Men da må myndighetene være ajour med kunnskapsutviklingen.

Litt mer om den felles virkemåten på cellenivå finner du i en tidligere bloggpost på einarflydal.com (05.02.2018). Oversikt over kunnskapen om mikrobølger og helsevirkninger mer generelt finner du i vedlegget i boka "Smartmålerne, jussen og helsa", som du kan laste ned gratis (einarflydal.com).

Kilde: Belyaev et al.: EUROPAEM EMF Guideline 2016, dansk oversettelse.

JURISTENES UTREDNING er klar

Tre advokater ved Advokatfirmaet Erling Grimstad AS har utredet juridiske sider ved AMS/smartmålere og helsemessige virkninger. Det gir viktige avklaringer å bygge videre på. Det er viktig å vite hvor man står før man går.

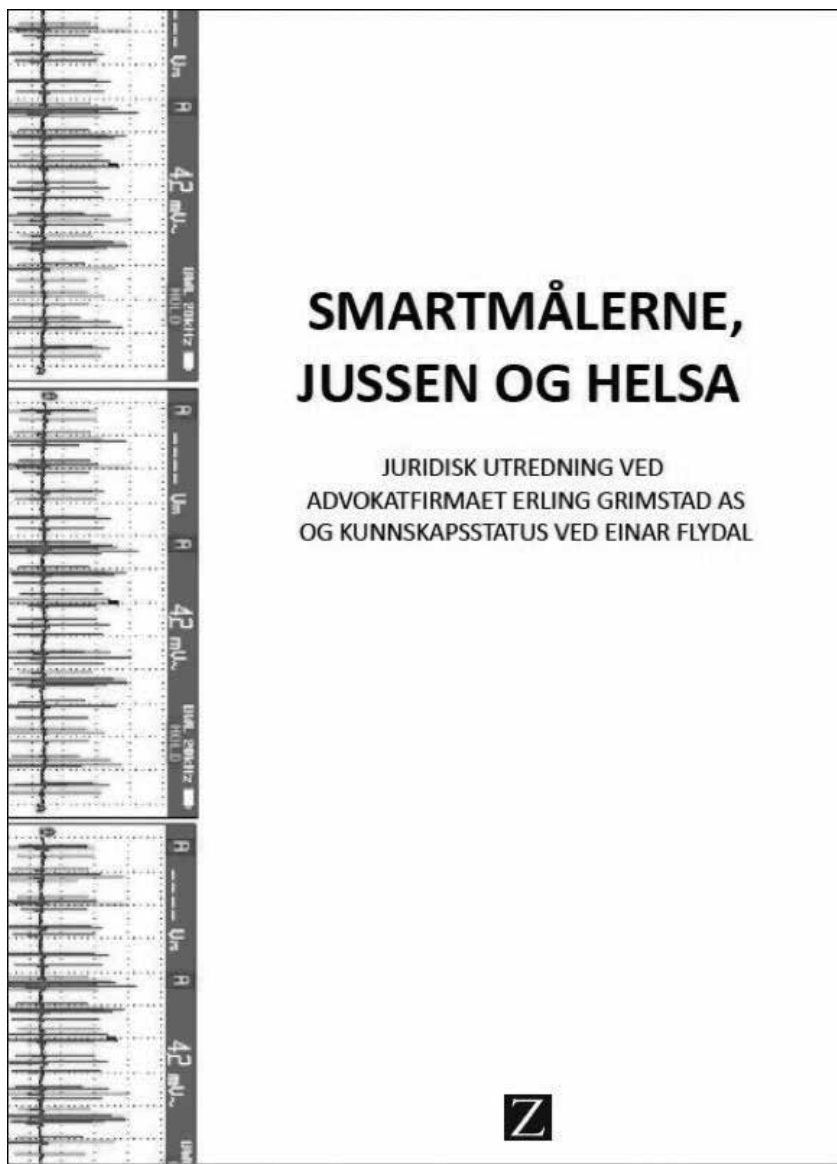
Både den juridiske utredningen og det omfattende vedlegget er tatt i bruk og skaper debatt. Denne boka gir viktige verktøy og bli en referanse framover for strømkunder, borettslag og sameier, såvel som for strømbra-nsjen, helsesektoren og advokater. Den kan brukes til klagesaker, kurs og seminarer - og for nødvendige opp-ryddinger i strålevernet og i AMS-prosjektet.

Den juridiske utredningen ble til med innsamlede midler. Midler ble hentet inn på få dager i mai 2018, organisert av foreningen Stopp smartmålerne! Nå er det bare å ta utredningen i bruk.

Overskudd fra salg av boka brukes til å spre utredningen og til nytt prosjekt.

Utredningen kan kjøpes i bokhandelen eller på nett hos Z-forlag <http://www.z-forlag.no/>

Du kan også laste ned utredningen gratis her:
https://einarflydal.com/?smd_process_download=1&download_id=27560

3,2 millioner i erstatning

«Det viktigste er å bli trodd», sa Gerd-Irene Lyse etter at Stavanger tingrett avsa dommen som gjorde det klart at hun ble tilkjent 3,2 millioner kroner i erstatning og sakskostnader for yrkesskader knyttet til kvikksølv.

Den tidligere tannlegesekretæren varmet opp amalgam fra tidlig på 1970-tallet og fram til 1987. Fra 1987 til 2003 ble hun også eksponert for kvikksølv gjennom utboring av gamle amalgamfyllinger.

Plagene hennes omfatter blant annet muskel- og skjelettplager, hodepine, balanseproblemer, svekket finmotorikk, konsentrasjonsproblemer og skjelving. Siden 2004 har hun vært 100 prosent ufør. Kampen for å få erstatning har hun ført i 14 år.

Yrkesskadeforsikringsforeningen har frist til 15. september på å anke dommen. «Jeg blir ikke overrasket om de anker, for det er mye penger, men jeg vil oppleve det som en krise», sier Lyse.

nrk.no

Gull og gullegeringer

På 1980- og 1990-tallet fikk mange erstattet amalgamfyllingene sine med gull. Dette ble regnet for å være et stabilt og godt materiale. Det har imidlertid vist seg at flere har blitt allergiske og overfølsomme mot gull eller andre metaller som inngår i gullegeringen, og at noen er blitt så dårlige at de har måttet sanere gullet.

Symptomene kan ligne på de man ser ved amalgamproblematikk, slik som for eksempel ekstrem trøtthet, feber, tarmproblemer, eksem, vondt i muskler og ledd. Symptomer på gullallergi kan oppstå flere uker etter at man utsettes for påvirkning.

Les mer:

<http://www.tf.nu/nyhet/biverkningar-av-guld-och-andra-metaller-i-gullegeringar/>

Zirkoniaimplantat

Tandvårdsskadeförbundet i Sverige anbefaler zirkoniaimplantat i istedenfor titanimplantat som erstatning for tapte tenner.

Zirkonia har flere andre fordeler dersom man sammenligner med titan. Materialet leder ikke strøm, varme eller kulde. Det lekker ingen ioner, og man har kun sett noen få tilfeller av overfølsomhet. Det fører også sjelden til periimplantitt. Den hvite fargen på zirkonia gjør det også lite synlig i munnen.

Les mer:

<http://www.tf.nu/nyhet/zirkoniaimplantat-ar-hallfasta/>

Titan øker risikoen for periimplantitt

Infeksjoner som oppstår rundt tannimplantater kalles periimplantitt. Disse infeksjonene, som starter i bløtdelene rundt implantatet, ligner på periodontitt, men de utvikles raskere og er mer alvorlige.

En forsker ved Umeå Universitet har undersøkt hvordan titan påvirker ulike celler, og har kommet fram til at titan avgis til vevet rundt implantatet, spesielt når implantatet settes inn, og at dette øker risikoen for periimplantitt.

<https://sml.sn.no/periimplantitt>

<http://www.tf.nu/nyhet/titan-ger-okad-risk-for-periimplantitt/>

*Tannlegene: Anne Kristin Treider,
Tori Helene Lundeby, Mie Kristine Midtgarden
og Cecilie Aas*

Vi har økt vår kapasitet
og kan ta imot nye pasienter.
Solbråtanveien 10, 1410 Kolbotn
Telefon: 66 80 11 44 Faks: 66 80 54 51

TANNLEGE

Opitz Tannhelsesenter

Smålonane 2, 5353 Straume
Telefon: 56 33 57 50 Faks: 56 33 57 51
Timebest. 08.00 – 16.00

TANNLEGE

Erik Barman

Stallgata 15, 5701 Voss
Telefon: 56 52 00 20

TANNLEGE

Anthony Nordbø

Fritjov Nansensv. 48, 4019 Stavanger
Telefon: 51 58 02 77 Faks: 51 88 05 85

TANNLEGE

Hermansen AS

*Pål Hermansen, Hilde Hermansen,
Akemi Muto Vigen*

Helgesensgt. 21, 0553 Oslo
Telefon: 22 37 88 76 Faks: 22 37 10 21

Luftforurensing og intelligens

Høy luftforurensing har trolig en direkte innvirkning på menneskers intelligens, viser en ny studie fra forskere i Kina og USA.¹⁾

De har testet matte- og språkferdigheter hos 20 000 kinesere gjennom fire år. Resultatene har de sammenlignet med luftforurensningen der de bor, og de har konkludert med at høy luftforurensing fører til betydelig dårligere prøveresultater. De så også at jo lengre den enkelte ble utsatt for forurenset luft, jo større var innvirkningen på de kognitive evnene. Særlig viste dette seg på språktestene.

«Forurenset luft kan tilsvare et redusert utdanningsnivå på ett år, noe som er enormt», sier medforfatter Xi Chen ved amerikanske Yale School of Public Health. Forfatterne av studien mener at funnene er relevante for hele verden.

Studien antyder også en økt risiko for demens og Alzheimers sykdom som følge av forurensingen.

«Skaden luftforurensing gjør på aldrende hjerner medfører trolig høye helsemessige og økonomiske kostnader. Disse funksjonene er avgjørende for eldre når de skal gjøre daglige ærender og ta viktige økonomiske avgjørelser», sier Xiaobo Zhang ved Peking-universitetet til CNN.

WHO har anslått at 92 prosent av verdens befolkning puster helseskadelig luft. Unicef har tidligere lagt frem forskning som viser at forurensing kan gi hjerneskader hos barn.

1) Proceedings of the National Academy of Sciences (PNAS).

Flere millioner mennesker dør av forurensning

I 2015 døde ni millioner mennesker som følge av forurensning. Det er tre ganger så mange liv som aids, tuberkulose og malaria krever til sammen.

På verdensbasis dør om lag 55 millioner mennesker hvert år. Minst én av seks dør på grunn av forurensning gjennom luft, jord, vann og dårlig klima på arbeidsplassen. Dette viser en ny rapport laget av en arbeidsgruppe nedsatt av The Lancet Commission on Pollution and Health, som består av bidragsytere fra både FN og Verdensbanken.¹⁾

Trolig er mørketallene mye høyere ettersom forskerne fortsatt undersøker sammenhengene mellom forurensning og sykdommer.

Så mye som 92 prosent av alle dødstilfellene forekom i fattige land som India, Tsjad og Madagaskar, og dårligst ut kommer Bangladesh og Somalia. Men rike land blir også påvirket, og i Storbritannia alene var 50 000 dødsfall forårsaket av forurensning i 2015. Luftforurensning når nå et krisepunkt verden over.

1) <https://www.thelancet.com/commissions/pollution-and-health>

Klimagassutslipp

Transport er den største kilden til klimagassutslipp i Norge. Fra 1990-2016 økte utslippene med 24 prosent. Veitrafikk står for over halvparten av utslippene. Teknologiske forbedringer gjør likevel at utslippene fra transport ikke øker like mye som bruken skulle tilsi.

Utslippene fra innenriks flytrafikk (sivil og militær luftfart) utgjorde 2,4 prosent av de totale norske klimagassutslippene i 2015. Den sivile lufttrafikken står for mesteparten av disse utslippene, og har økt med 86 prosent siden 1990. I tillegg kommer utslippene fra utenlandsreiser, men disse bokføres ikke på det norske utslippsregnskapet.

miljøstatus.no

Nordmenn flyr

Nordmenn er på Europatoppen i antall flyreiser. Det er bare Malta, Island og Kypros som ligger over oss i tabellen. Vi er i tillegg det landet i Europa som flyr mest innenlands. (Greenpeace)

Insektene dør

I nesten tre tiår år har forskere fra Radboud-universitetet i Nederland og Entomological Society Krefeld i Tyskland fulgt med på insektbestanden i 63 naturreservater i Tyskland.

Konklusjonen i rapporten, som ble publisert i tidsskriftet PLOS One, bekymrer forskerne: Den totale mengden insekter i de 63 områdene er redusert med 75 prosent siden prosjektets start i 1990. Midt på sommeren er nedgangen på opptil 82 prosent! «Dette er ikke landbruksområder, men steder som er vernet for å opprettholde biomangfoldet. Likevel ser vi at insektene forsvinner for oss», sier Caspar Hallman, en av forfatterne av rapporten, til CNN. «Insektene er navet i økosystemet vårt. De er sentrale for en rekke funksjoner som vi mennesker er helt avhengige av. Denne nyheten er noe av det mest dramatiske som er kommet på insektsfronten på flere år» Frode Ødegaard ved Norsk institutt for naturforskning (NINA) til NRK. Han sier at årsaken er: «Menneskelig påvirkning på naturen i et omfang som vi aldri har sett før».

Kilder:

https://www.nrk.no/norge/ny-studie_antall_insekter_stupte_med_75_prosent_pa_under_30_ar-1.13741219

<https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0185809>

Drikkeflasker som lekker helseskadelige stoffer

Flere drikkeflasker som brukes av barnehage- og skolebarn lekker ftalater, bisfenol A, bly og en rekke andre helseskadelige stoffer. Dette kom fram i en test utført av Norsk institutt for luftforskning (NILU) på oppdrag fra Forbrukerrådet. De skadelige stoffene kan føre til blant annet forplantningsproblemer, nedsatt IQ og nyreskade, ifølge Folkehelseinstituttet. «Selv om nivåene er lave, hadde vi håpet at produkter rettet mot barn kom bedre ut. Vi liker dårlig at flasken på jumboplass kommer fra en produsent som produserer en rekke flasker med motiv for barn» sier Forbrukerrådets fagdirektør, Gunstein Instefjord. Ifølge Forbrukerrådet er det ingen av de testede flaskene som lekker kjemikalier på et nivå der produktet alene medfører betydelig helserisiko. Det som gir grunn til bekymring er at drikkeflasken sammen med andre produkter kan bidra til en total eksponering av kjemikalier som kan medføre helsefare. «Plastprodukter kan potensielt inneholde tusenvis av ulike kjemiske forbindelser. Ingen av de testede flaskene lekker kjemikalier på et nivå der produktet alene medfører betydelig helserisiko. I lys av dette har vi satt grensen for å gi grønt smilefjes til «total mengde organisk stoff mindre enn 0,2 mikrogram/l».

«Behållare» fra Ikea og «Sistema square» fra Coop Obs, som kommer godt ut i testen, lekker færre skadelige stoffer og i langt mindre mengder enn de andre flaskene. Det viser at det er mulig å produsere plastflasker som i praksis ikke lekker uønskede kjemikalier.

forbrukerradet.no

**TANNBEHANDLING
MED OMSORG**

ALLMENNPRAKSIS TANNREGULERING

-Amalgamsanering -Hvit regulering
-Tannlegeskrekk -Funksjonell regulering

Ring 22 830 830

Eller: info@stemlandklinikken.no

VELKOMMEN!

www.stemlandklinikken.no

Stortingsgata 28 (vis á vis Nationaltheateret st), Oslo.

SKJULT EPIDEMI

- tause oralinfeksjoner forårsaker hjerteinfarkt og brystkreft

Av Thomas Levy

Utdrag og oversettelse av Helene Freilem Klingberg

Thomas Levy presenterer vitneprov på at infiserte, døde, besmittede tenner er til alvorlig fare for den menneskelige helse. Ofte gir dette ingen tydelige symptomer, og unngår derfor mistanke fra pasientens tannlege til tross for at tennene har vært døde i måneder eller årevis. Slike døde tenner forårsaker med sannsynlighet høye nivåer med infeksjon, og kan gi giftige avfallsprodukter.

Tanninfeksjoner og deres gift kan spre seg til den periodiske hinnen som forbinder en tann til benfor-dypningen, tannhullet.

Ved tygging av mat kan disse infeksjonene og giftene bli spredt til sirkulasjonssystemet hvor de kan gå til vitale organer, som hjertet, og forårsake hjerteinfarkt.

De kan også forgifte kroppen i sin helhet og kan i noen tilfeller føre til kreft. En tannsvulst gir forråtnelse i kjeven nær tannens røtter. Et

slikt problem er et klart tegn på at den gjennomgående pasienthelsen kan være i fare og bør få øyeblikkelig oppmerksomhet. Slike forhold kan forårsake ikke bare kreft og hjerte-problemer, men også nevrologiske tilstander og skader som Parkinsons sykdom og Alzheimers sykdom.

Periodisk sykdom (rundt tannen) er knyttet til blant annet diabetes, revmatisk gikt og lungesykdom. Særlig undersøkelse med røntgen bør taes i bruk for å gi det mest detaljerte bildet.

DEN HOLISTISKE TANN-MATRISSE

Hvordan dine tenner kan kontrollere din helse og ditt velbefinnende

Av Nicholas Meyer

Utdrag og oversettelse av Helene Freilem Klingberg

Hvordan vil det være å sitte ned sammen med en holistisk tannlege og ha en detaljert diskusjon om dine aktuelle tannhelse-spørsmål?

Nickolas Meyer forsøker i sin bok «Holistic Dental Matrix» å få fram tilgjengelige svar på svært mange spørsmål, ettersom han har skrevet en bok som deler hans syn på mange av dem.

Dr. Meyer, som er praktiserende tannlege i Scottsdale i Arizona, har gjort sentrale tiltak for å hjelpe sine lesere til raskt og lett å finne svarene på spørsmål ved å tilrettelegge ikke bare det vanlige innholdet, men også en grunnholdning der en leser kan finne fram saker eller symptomer og finne kapitler hvor disse symptomene er behandlet.

Det seks sideres kartet som er presentert i bokens innledning er hva forfatteren kaller «Holistic Dental Matrix». Det prøver å gjøre det lett for oss å trekke forbindelser mellom helsespørsmål og symptomer og aktuell tannhelse- tenkning og løsninger.

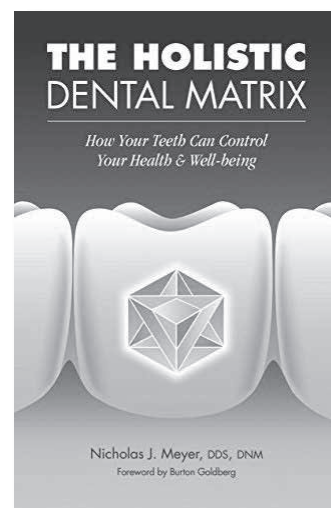
Dr. Meyers skrivning tenderer mot en uformell, mindre teknisk stil. I tillegg til de seks sidene med «Holistic Dental Matrix» guide i begynnelsen av boken, har han også en svært detaljert innholdsfortegnelse på fem sider bak i boken som omfatter ulike kroppssystemer, organer og symptomer, og som forteller i hvilket kapittel de blir behandlet og diskutert.

Boken dekker en omfattende liste med tema. I tillegg til kapitler om tann - kvikksølv, fluor og rotkanaler, har han også med omtaler av infeksjoner, søvnproblemer, røntgenutstyr og laser.

Han diskuterer ikke bare tannproblemene, men også deres helseaspekter og fordelene som holistisk behandling kan bringe.

Boken inneholder pasienthistorier hos pasienter han har behandlet. De illustrerer de mange tilfeller av problemer som holistisk tannpleie kan relateres til. Han forteller også sin egen historie om hvordan han utviklet seg fra å være en konvensjonell tannlege ved begynnelsen av sin karriere til å bli mer holistisk.

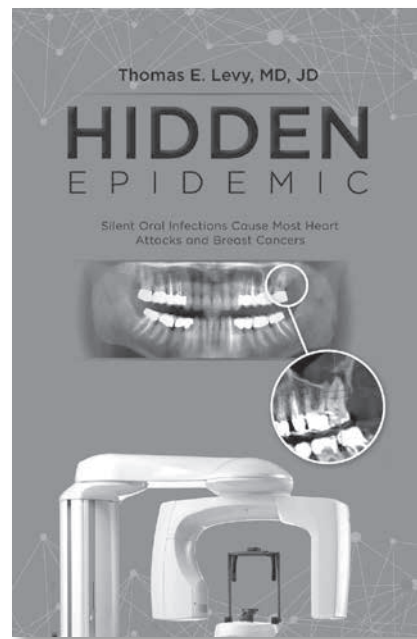
Hvorvidt en leser er pasient, tannlege eller andre helse-profesjonelle så formidler boken en utmerket innføring i mange aspekter av holistisk tannpleie.

Levy byr på omfattende detaljert diskusjon for holistiske tannleger, og boken inneholder en kirurgisk protokoll for riktig tanntrekking. Boken gir også en detaljert guide for bruken av intravenøs vitamin C, noe han sterkt anbefaler. Han anbefaler også vitamin C for å hjelpe til å beskytte pasienter som får fjernet sine amalgamfyllinger.

Med et innhold rikt på tekniske detaljer er boken skrevet mer for tannleger og andre profesjonelle helsemedarbeidere enn for deres

typiske pasienter. Men det er nyttig for pasienter å forstå at døde tenner og mer skjulte munnproblemer trenger å undersøkes og behandles kirurgisk for å hindre mer alvorlige helseproblemer som i dag rammer millioner av pasienter.

Macular Degenerasjon og Grovers sykdom

Av Oddvar Juklestad

Macular Degenerasjon er en aldersrelatert svekkelse av synet. Grovers sykdom er smertefulle hudutslett. Disse to tilstandene er forskjellige fenomener, men med felles tilknytning til kvikksølv. Utslettene kommer først og kan dermed innvarsle øyesykdommen.

Dental Truth, er et spesialblad som arbeider mot amalgam. I marsutgaven 2018 omtales forskning utført av forsker Dr. Paul Dantzig ved Columbia School of medicine. Det er tale om små pasientgrupper på 14 individer. Forhøye kvikksølvverdier ble målt i begge gruppene - i snitt 4,5 mikro gram per liter blod.

Macular Degeneration er den øyesykdom som er den vanligste årsaken til at folk gradvis blir blinde. Det er tale om 100 millioner mennesker og det er ventet at tallet blir firedoblet de neste 10 årene.

Kommentar: Hva koster 100 millioner blinde i tapt arbeid og tilsyn? Hva koster det å fjerne amalgam fyllingene? Det kan virke som dr. Danzig ikke vil henge bjella på katten.

Minneord

Oddvin Herstad

Oddvin var utdannet sivil ingeniør ved Institutt for uorganisk kjemi ved NTH. Han hadde en spesiell interesse for miljøkjemi, noe som var en medvirkende årsak til hans omfattende engasjement for Forbundet Tenner og Helse. Gjennom mange år var han fylkeskontakt i Sør-Trøndelag, og i flere år var han styremedlem i FTH's sentralstyre. Han holdt mange foredrag og skrev en rekke artikler om farene med kvikksølv i amalgamfyllinger. Han så det som innlysende at amalgamfyllinger lekket kvikksølv og belastet kroppens avgiftningssystem, og han var ofte oppgitt over den uforstanden han opplevde når det gjaldt farene ved bruk av kvikksølv.

Oddvin var utrolig kunnskapsrik, og med sin iver og sitt lune vesen fikk han folk til å lytte til det han ønsket å formidle. FTH har mistet en viktig tillitsmann og talsperson. Vi ønsker å uttrykke dyp takknemlighet for det viktige arbeidet han gjorde gjennom mange år.

Toril Sonja Gravdal

A scenic landscape featuring a river on the left, a lush green field in the foreground, and a dense forest of trees in the background. The sky is bright and blue with some clouds. The overall atmosphere is peaceful and natural.

DAGENE VÅRE

Sollys er dagen som rant
skjønnhet og glede vi fant.
Men vi lot mismotet rå
og dagen ble grå.

Kvelden den faller på nå
blek er min drøm om å nå
alle de mål jeg har satt
før det ble natt.

Lenge jeg vandret omkring
fanget av tusen ting.
Dagene sank i et hav
hvor ble de av?

Fortsatt kan gode ting skje
noe kan blomstre - og se:
frukt faller ned i vårt fang
dagene fylles med sang.

Helene Freilem Klingberg

DIABETES

- finnes det en link mellom kvikksølv

Dette er et spørsmål som har opptatt Oddvar Juklestad i mange år. I 1987 sendte han et brev angående saken til Norges Diabetesforbund. Han visste ikke den gangen at dette var en sammenheng som forskere skulle finne sannsynlig mer enn 20 år senere. Vi gjengir teksten i brevet han sendte 5. juni 1987:

AMALGAM OG DIABETES

Amalgamfyllingene i våre tenner inneholder ca. 50% kvikksølv. Tannskadeforbundet i Norden er en organisasjon som arbeider for å få fjernet den helsefare som kvikksølvet i tennene representerer. Forbundets arbeid har nylig nådd en avgjørende milepel, idet en ekspertgruppe oppnevnt av den svenske Sosialstyrelsen (tilsvarende vårt helsedirektorat) anbefaler avvikling av amalgam som tannfyllingsmateriale.

Økt giftbelastning

Til tross for at også odontologene innrømmer at amalgam bidrar til befolkningens giftbelastning, kan vi ikke regne med noen aktiv holdning fra denne kant for å advare grupper av mennesker som kan være spesielt utsatt. Vi anbefaler Diabetesforbundet å ta kontakt med biologer som kan forklare hvorfor kvikksølveksponering kan bidra til å utløse diabetes hos mennesker. Denne henvendelsen tar ikke opp den biologiske begrunnelsen, men vil gjøre oppmerksom på at flere tilsynelatende uforklarlige fenomener som figurerer innen diabetesforskningen, får en logisk forklaring om vi antar en sammenheng mellom amalgam og diabetes.

Diabetis hos barn

Flere undersøkelser i de vestlige industriland viser med stor sannsynlighet at diabetes blant barn øker. Økningen kan angivelig føres helt tilbake til århundreskiftet.

Urbanisering

Diabetis er mer utbredt i byer enn i landdistriktene. Denne urbanisering er sammenfallende med reparasjon av tenner med hjelp av amalgam. Tannlegene utgjorde ved århundreskiftet antalmessig bare en brøkdel av dem som var sysselsatte med tannbehandling.

Totalt var det 210 tannleger her i landet i år 1900. Av disse bosatt i Kristiania. Profesjonell tannbehandling var forbeholdt de bedre stilte borgere. Det store flertall fikk trukket ut verketenner hos er og andre som praktiserte denne kunst. Fordelen ved kvikksølvamalgamet var at dette var et billigere materiale enn det tidligere benyttede gullinnlegg.

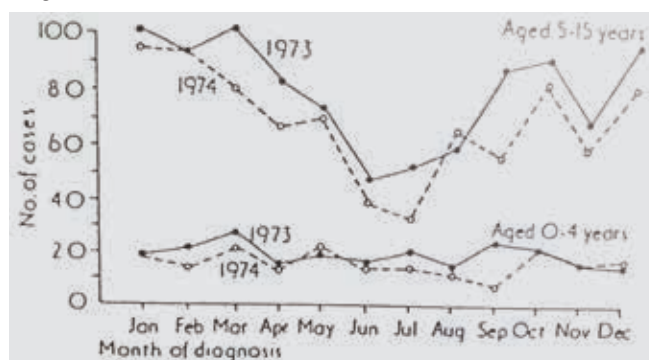
Reparasjon av tennene i motsetning til uttrekking ble fra 1920-årene tilgjengelig for alle i byene via skole-

tannklinikkerne. Hvis teorien om sammenheng mellom kvikksølv og diabetis er riktig, skal man finne økning i diabetis blant barn i de byer som etablerte skoletannlegetjeneste.

Sesongfordelt frekvens

Forskningen har avslørt en karakteristisk sesongfordeling for nye tilfeller av diabetis blant barn. Vi gjengir i figur 1 et kurvdiagram fra en engelsk undersøkelse 1).

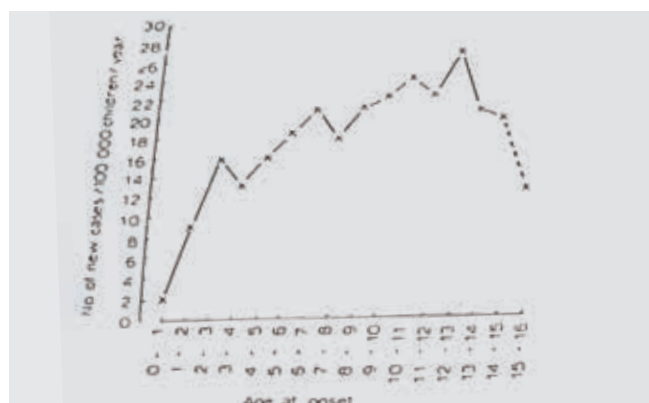
(Fig 1)

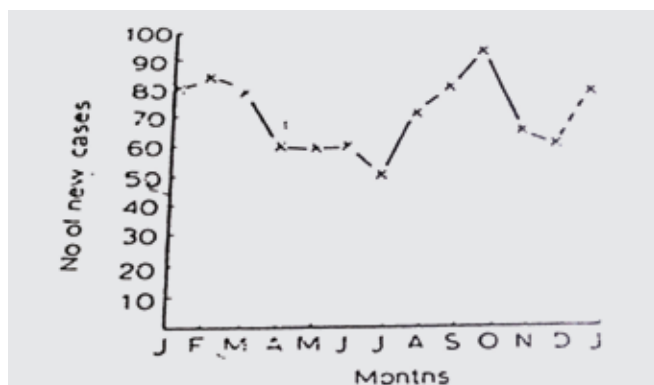
Vi ser at for barn fra 0-5 år er det ingen forskjell i nye tilfeller pr. måned. Barn i England begynner på skolen ved 5 års alderen. Vi får da den karakteristiske opphopning av nye tilfeller i høst-, vinter- og vårmånedene.

I en norsk undersøkelse (figur 2) er ikke forskjellen mellom førskolealderen og skolealder markert 2). Inndelingen i aldersgrupper er ikke identisk i den engelske og den norske undersøkelsen. Norsk: 0-4, 5-9 og 10-14. Engelsk: 0-5 og 5-15. Dette kan være årsaken til at forskjeller i sesongfordeling ikke viser seg i den norske presentasjon. Imidlertid er det en topp i hyppigheten ved 6 års alderen for guttene - hvilket er identisk med det første året barna blir innkalt til skoletannlegen. For jentene er det en jevn økning i hyppigheten fram til 12 års alderen.

(Fig 2)

Lv og utviklingen av diabetes?

Sesongfordelingen for nye tilfeller av diabetes hos barn er blitt knyttet til luftveisinfeksjoner i vinterhalvåret. Tall fra den norske undersøkelsen gir ikke støtte for denne teorien. November og desember har lave tall - dessuten har Nord-Norge lavere tall enn Oslo og Sørlandsfylkene. Nord-Norges gunstige tall kan ifølge amalgamteorien forklares ved at man her ifølge statistikk over tannhelsen i 1975 hadde langt færre reparerte tenner for innbyggere over 16 år. Kvinner i fertil alder blir derav mindre utsatt for kvikksølv. Det kommer fostrene til gode. Barn i Nord-Norge blir da født med bedre immunapparat, og derved mer motstandsdyktige overfor skoletannlegenes kvikksølv. Kostholdet kan også ha betydning. Gammeldags kosthold med mye brødmat gir bedre tilskudd av selen. Selen motvirker kvikksølvets helseskadelig virkning.

Lave tall for nye tilfeller i desember i det norske materialet kan ha sammenheng med juleferien. Skoletannlegen får da færre arbeidsdager til disposisjon for påfyll av kvikksølv i barnas tenner.

Til Deres orientering legger vi ved kopi av noen av de sentrale artikler som vi har gjennomgått. Forøvrig har vi benyttet litteratur som angitt på vedlagte liste.

Vi håper at denne henvendelsen er tilstrekkelig til at Diabetesforbundet går inn for å få en avkreftelse eller bekreftelse på om det er sammenheng mellom amalgam og diabetes. Forholdene burde ligge bra til rette, da vi nå etter hvert har et betydelig antall ungdomsskolen uten hull i tennene. Har disse diabetes i samme utstrekning som tidligere?

Vennlig hilsen for Tannskadeforbundet Oslo/Akershus
Oddvar Juklestad

1) Arnold Bloom, T.M. Hayes, D.R. Gamble: Register of Nelly Diagnosed Diabetic Children, *British Medical Journal* 1975, 3 580-583

2) G. Joner and O. Søvik: Incidence, age and onset an seasonal Variation of diabetes mellitus in Norwegian children, *Acta Padiatr. Scan* 70.329-335. 1981

2013:

«Unge voksne med høyere nivåer av kvikksølv i kroppen enn gjennomsnittet har større risiko for å utvikle diabetes type II seinere i livet, viser ny studie. Kvikksølv kommer inn i kroppen gjennom matvarer.

Studien er basert på 3800 personer i USA, som ble fulgt over en periode på 18 år. Kilden til økt kvikksølvinntak var i stor grad fisk.

Forskerne bak peker på at fisk også har positive helseeffekter, men at det er viktig å velge fiskeslag med lavt nivå av kvikksølv.» (forskning.no/ar)

<https://forskning.no/content/kvikksolv-fra-fisk-ga-diabetes-risiko>

2015:

«Selv om et høyt og vedvarende inntak av "raske" karbohydrater er den viktigste drivkraften i sykdomsprosessen ved diabetes, spesielt diabetes type 2, sier ikke bare genetisk sårbarhet noe om risikoen for å rammes. Den påvirkes også av miljø- eller livsstilsfaktorer. Eksempler er sprøytemidler som inneholder organiske klorforbindelser, samt vanlig forekommende hormonforstyrrende stoffer som dioksiner, pesticider og bisfenol A.

En ny studie viser at vi må føye kvikksølv til lista over stoffer som kan bidra til diabetes. Forskere fra USA fulgte nesten 4 000 personer over 18 år. De var 20-32 år gamle ved studiestart og hadde ikke diabetes. Nesten 300 personer utviklet diabetes i løpet av de neste 18 årene. Det viste seg at innholdet av kvikksølv målt i tåneglene før studien startet, korrelerte med økt risiko for å ha fått diabetes. Dette underbygger laboratoriefunn om kvikksølv og diabetes og indikerer at en høy kvikksølveksponering som ung voksen øker risikoen for å utvikle diabetes seinere i livet.»

KILDE:

He K, Xun P, Liu K mfl. Mercury exposure in young adulthood and incidence of diabetes later in life: The CARDIA trace element study. *Diabetes Care* 2013; 36: 1584-9.

<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/23423697>

<https://vof.no/kvikksolv-og-diabetes/>

Vennlige ord!

Av Marit Grendstad

Det hender jeg drar en kort tur over grensen til "söta bror". Dit kom jeg for ikke lenge siden en tidlig morgen. Jakten på en god kopp kaffe startet, men jeg greide ikke å finne et sted som var åpent. Men et lite fint hotell fant jeg, - banket på, og spurte så pent om de visste om et sted hvor det var mulig å få en kopp kaffe i nærheten, eller kanskje jeg kunne kjøpe en hos dem. Damen så på meg, og så med et smil sier hun: "Jag vil få bjuda deg på en kopp kaffe." Jeg takket og sa, men jeg vil gjerne betale for den. "Nei, den får jag bjuda på." Nok et smil, og jeg takket ja, og fant en god kopp kaffe i frokostsalen.

Marit Grendstad har fokus på hvor viktig det er å kunne hente energi fra sine omgivelser, men like fullt ha fokus på helheten og det gode samspillet mellom deg og dine omgivelser - det å kunne Leve I Medvind - som hun kaller det. (www.leveimedvind.no).

Jeg ville ha betalt for kaffen, men det som virkelig var verdt å betale for, var damens vennlige ord, hennes smil, gjestfrihet og omsorg. Det sitter godt inn i hjerterota mi enda. Hvor "lite" skal det ikke til før vi løfter dagen for et annet menneske. Et vennlig smil, gode ord og en god kopp kaffe.

Så selv om vi bor i Norge - eller aller helst bor på denne fine Moder Jord - så kan vi gi et vennlig ord til vår neste. Det er ubetalelig, og gjør en regntung dag til sol og blå himmel.

Sentralstyret 2018

Leder

Dag Einar Liland
Totlandsvegen 365
5226 Nesttun
Tlf 950 38 029 / 55 10 29 28

Nestleder

Åse Kjelby
Nesjane 28, 5986 Hosteland
Tlf 99 60 96 94

Sekretær

Helene Freilem Klingberg
Thurmannsgt. 10 B
0461 Oslo
Tlf 22 87 09 28 / 99 58 09 25

Kasserer

John Andreas Pandur
Tårnbyvn 105
2013 Skjetten
Tlf 480 58 655 / 63 84 03 08

Styremedlem

Rita Zahl
Edderdunsveien 181, 9013 Tromsø
Mobil 938 71 825

Varamedlemmer til sentralstyret

1. Toril Sonja Gravdal
2. Olga Eliassen

Foreninger i Norden:

Sverige

Tandvårdsskadeförbundet
Bellmansgatan 30, 1 trappa
11847 Stockholm
Tlf.: 0046 08-4289242
E-post: info@tf.nu
Internet: www.tf.nu

Danmark:

**Foreningen mot Skadeligt
Dentalmateriale**
c/o Trine Jørgensen
Stævnens 122
DK-3070 Snekkersten
Tlf./fax: 0045 3539 1560

Finland

**Föreningen for Tandpatienter i
Finland rf**
PB 213
SF-00121 Helsingfors
Tlf.: 00358 9 55 66 25

Medlemskap i Forbundet Tenner og Helse koster per år:

- Hovedmedlem, kr. 275,-
- Husstandsmedlem, kr. 100,-

Medlemsavgiften gjelder for ett kalenderår.

Innbetaling merkes "nytt medlem", hvilket fylke du er bosatt i, skriv tydelig ditt navn og adresse og send til:

Forbundet Tenner og helse

Postboks 114 Nesttun
5852 Bergen
Tel 994 22 345
E-post: post2@tennerog helse.no
Internet: www.tenneroghelse.no
Kontonummer: 7874 06 46620

Valgkomiteen

Bjørn Borch, Eilert Mathias Eilertsen og Arve Austgulen.

Foreningen for el-overfølsomme

www.felo.no

Telefon 33 48 13 00
Telefontid tirsdager
kl 10-12 og 15-17

ANNONSERE I TENNER & HELSE?

Kontakt oss!
bjorn.borch@gmail.com

Priser:
Helside 3000 kr inkl. mva
Halvside 1500 kr inkl. mva

Tenner&helse

Nr. 3 - 2018
24. årgang - Grunnlagt 1994

REDAKTØR: Toril Sonja Gravdal
Tel 413 23 943 torilsgr@gmail.com

UTGIVER:
Forbundet Tenner og Helse

ADRESSE:
Post sendes til: Pb 114 Nesttun, 5852 Bergen
Tel 994 22 345
post2@tenneroghelse.no
www.tenneroghelse.no

POST TIL REDAKSJONEN SENDES TIL:
torilsgr@gmail.com
eller Toril Sonja Gravdal
Kirkerudlia 6e, 1339 Vøyenenga

ANNONSER:
bjorn.borch@gmail.com

REDAKSJONKOMITÉ:
Helene Freilem Klingberg hele-kli@online.no
Oddvar Juklestad oddvarjuklestad@hotmail.com

Tenner & helse kommer ut med 4 nummer pr år.
Signerte artikler står for forfatterens egne synspunkter, og er ikke nødvendigvis i samsvar med redaksjonens syn.

NESTE UTGAVE:
Desember 2018. Stoff innlevering: 15. november

DESIGN:
punkt&prikke punktpricke@me.com

FORMIDLING:
2punktAS

TRYKK:
RK Grafisk AS

Opplag 2000
ISSN 0805-9039

- Forbundet Tenner og Helse tar ikke ansvar for produkter eller tjenester annonsert i bladet.

FORSIDEFOTO:
Pixabay

Kontaktpersoner

Fylke	Navn	Adresse	Telefon	Tid
Akershus/Oslo	John Pandur (telefonvakt)	Tårnbyvn 105 2013 Skjetten	63 84 03 08	18.00 - 21.00
Møre og Romsdal	Anne-Margrethe Holte (fylkeskontakt)	Torebakken 4 6010 Ålesund	40 09 58 36	

HUSK!

For at vi skal motta driftsstøtte for deg, må vi vite hvilket år du er født i. Dette er et krav fra departementet. Dersom du ikke har sendt dette til oss allerede, håper vi at du kan gjøre dette så snart som mulig.

Forbundet Tenner og Helse
Pb 114 Nesttun, 5852 Bergen
Tel 994 22 345
post2@tenneroghelse.no

FTH er medlem av
Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon, FFO

Likemenn i Forbundet Tenner og helse

Akershus/Oslo:

John Andreas Pandur - Generelt likemannsarbeid
Tårnebyvn 105, 2013 Skjetten, tlf: 480 58 655

Bergen/Hordaland:

Dag Einar Liland - Generelt likemannsarbeid
Totlandsvegen 365, 5226 Nesttun, tlf: 950 38 029

Hedmark:

Aase Storjordet Drange - Generelt likemannsarbeid
Moensvingen 11, 2450 Trysil, tlf.: 62 45 03 83

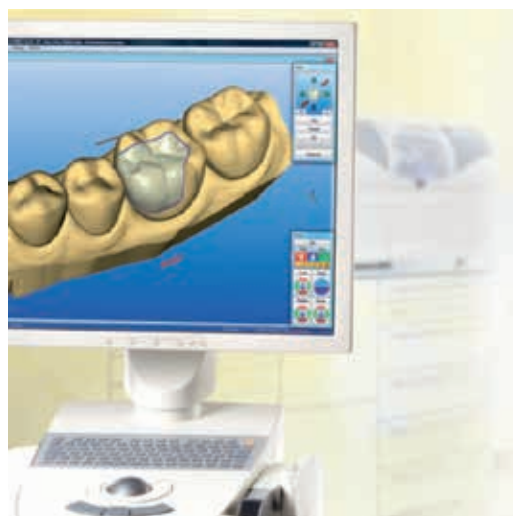
Invester i livskvalitet!

Å le hjertelig og uanstrengt i godt lag. Å vise tennene når du smiler. Å være sikker på at egen helse er ivaretatt. Enkle gleder som er en selvfølge for de fleste, men ikke for alle.

Tungmetaller fra amalgamfyllinger lekker ut og kan gi nedsatt helse og livskvalitet. Bakterier og giftstoffer fra rotfylte eller døde tenner har store allmenmedisinske risikoer, som f.eks hjerte/hjerne infarkt, drypp og diabetes.

Vår klinikk har spesialisert seg på flere områder:

- Amalgamfjerning – effektiv og optimal beskyttelse mot tungmetallbelastning under utskiftning blant annet ved hjelp av friskluftmaske.
- Rehabilitering ved hjelp av porselensfyllinger, innlegg og kroner ferdigstilt i samme seanse med Cerec teknologien.
- Fjerning av infiserte tenner.
- Rehabilitering av tapte tenner ved hjelp av kjevebensforankrede implantater i titan.

Opitz
Tannhelsesenter

Smålonane 2, 5353 Straume
Tlf: 56335750 Fax: 56335751
Mail: post@opitztannhelsesenter.no
Web: www.opitztannhelsesenter.no